

TRENING JARAYONIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH

Gayratjanova Gulyora

*Toshkent amaliy fanlar universiteti "Pedagogika
va Psixologiya" yo'nalishi 4 – kurs talabasi*

Annotatsiya: Maqolada trening jarayonida yuzaga keladigan asosiy muammolar va ularni samarali bartaraf etish usullari tahlil qilinadi. Trening jarayonida ishtirokchilarning qiziqishining pasayishi, maqsad va vazifalarni noto'g'ri belgilash, resurs yetishmovchiligi, vaqtni noto'g'ri taqsimlash va metodik yondashuvdagi kamchiliklar kabi muammolar uchraydi. Maqolada ushbu muammolarni aniqlash va ularni oldini olish bo'yicha samarali strategiyalar, interaktiv metodlar, psixologik va pedagogik yondashuvlar, hamda treningni rejalashtirish va baholash jarayonini takomillashtirish yo'llari tavsiya etilgan. Shuningdek, trening jarayonida ishtirokchilarning faol ishtirokini rag'batlantirish va o'qituvchi–o'quvchi o'rtasidagi samarali kommunikatsiyani tashkil etishning ahamiyati ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Trening jarayoni, muammolar, bartaraf etish, interaktiv metodlar, pedagogik strategiyalar, samarali kommunikatsiya, o'quvchi faoliyati, treningni rejalashtirish.

Trening jarayoni zamonaviy ta'lim va rivojlanish tizimida muhim o'rin tutadi. U xodimlar, talaba yoki ishtirokchilarning kasbiy va shaxsiy malakalarini oshirish, bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, trening jarayonida samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadigan turli muammolar ham yuzaga keladi. Ushbu muammolar treningning maqsadiga erishish imkoniyatlarini cheklab, ishtirokchilarning faoliyati va motivatsiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Trening jarayonida duch kelinadigan asosiy muammolar qatoriga ishtirokchilarning faoliyatsizligi, vaqtni noto'g'ri taqsimlash, resurslarning yetishmasligi, maqsad va vazifalarning aniq belgilanmaganligi, metodik yondashuvdagi kamchiliklar kiradi. Bularning barchasi trening samaradorligini pasaytiradi va o'quv jarayonini qiyinlashtiradi. Shu sababli, muammolarni aniqlash, ularni tahlil qilish va samarali bartaraf etish usullarini ishlab chiqish trening jarayonini muvaffaqiyatli tashkil etish uchun zarur hisoblanadi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi trening jarayonida uchraydigan muammolarni aniqlash, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Maqolada trening jarayonining samaradorligini oshirish, ishtirokchilarning faol ishtirokini rag'batlantirish, metodik va pedagogik strategiyalarni qo'llash hamda treningni rejalashtirish va baholash tizimini

takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi. Trening jarayonida yuzaga keladigan muammolarni tahlil qilish va ularni samarali bartaraf etish jarayoni trening samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biridir. Trening jarayonidagi muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ikki asosiy yo'nalishda ko'rib chiqiladi: birinchisi, trening jarayonida duch kelinadigan muammolar, ikkinchisi, ularni bartaraf etish strategiyalari.¹ Trening jarayonida uchraydigan muammolar ko'p qirrali bo'lib, ularning eng asosiylari motivatsiya va faoliyat bilan bog'liq masalalardir. Ba'zi ishtirokchilar treningga yetarlicha qiziqish bildirmasligi, passiv ishtirok etishi yoki mavzuga e'tibor bermasligi trening samaradorligini pasaytiradi. Bunday holatlar ko'pincha ishtirokchilarning maqsadni to'liq anglamasligi yoki treningning real ehtiyojlariga mos kelmasligi bilan bog'liq bo'ladi. Shuningdek, resurslar bilan bog'liq muammolar ham muhim hisoblanadi. Trening jarayoni sifatli o'quv materiallari, texnologik vositalar va moddiy-texnik bazaga bog'liq. Resurslarning yetishmasligi, texnik nosozliklar yoki interaktiv vositalarning mavjud emasligi trening samaradorligini kamaytiradi. Metodik va tashkiliy muammolar ham o'z ta'sirini ko'rsatadi. Treningni noto'g'ri rejalashtirish, vaqtni samarali taqsimlamaslik va mashg'ulotning strukturasi noaniq bo'lishi ishtirokchilarning e'tiborini kamaytiradi. Shu bilan birga, metodik yondashuvdagi kamchiliklar va amaliy mashqlar yetarli bo'lmasligi trening jarayonini samarali qilmaydi. Kommunikatsiya va ijtimoiy muammolar ham trening samaradorligiga ta'sir qiladi. Ishtirokchilar va o'qituvchi o'rtasidagi samarali kommunikatsiya yetishmasligi, guruh ichidagi nizolar yoki o'zaro tushunmovchiliklar trening natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatadi.²

Muammolarni bartaraf etish jarayoni bir qator strategiyalar orqali amalga oshiriladi. Motivatsiyani oshirish uchun interaktiv metodlardan foydalanish, real hayotdagi vaziyatlar va amaliy mashqlarni kiritish tavsiya etiladi. Treningning maqsad va vazifalari oldindan aniq belgilanib, ishtirokchilarga uning foydasi tushuntirilishi muhimdir. Resurslardan samarali foydalanish trening samaradorligini oshiradi. Texnologik vositalar, multimedia materiallar va interaktiv platformalardan foydalanish bilan birga, resurslar yetarli bo'lmasa, muqobil metodlar va o'quv materiallarini ishlab chiqish zarur. Metodik va tashkiliy chora-tadbirlar muhim hisoblanadi. Treningni oldindan puxta rejalashtirish, vaqtni samarali taqsimlash va mashg'ulotlarni modul yoki blok shaklida tashkil etish ishtirokchilarning e'tiborini saqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, metodik yondashuvni diversifikatsiya qilish – interaktiv mashqlar, guruh ishlari, muammoli vazifalar – trening samaradorligini oshiradi. Samarali

1. ¹ Kolb, D. A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice Hall, 1984. 78-B

2. ² Kolb, D. A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice Hall, 1984. 34-B

kommunikatsiya va ijtimoiy muhit yaratish ham muhimdir. Trening jarayonida ishtirokchilar va o'qituvchi o'rtasida ochiq muloqot muhitini yaratish, guruh ichidagi hamkorlikni rag'batlantirish va nizolarni tezkor hal etish trening natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. ³Baholash va feedback tizimi trening jarayonida samarali ishlashi kerak. Ishtirokchilarning faoliyati muntazam baholanib, ular uchun konstruktiv fikr va tavsiyalar berilishi muhimdir. Bu ishtirokchilarning o'z faoliyatini tahlil qilishiga, kamchiliklarni aniqlashga va treningni yanada samarali davom ettirishga yordam beradi. Trening jarayonidagi muammolarni bartaraf etishda integratsiyalashgan yondashuv asosiy ahamiyatga ega. Motivatsiya oshirish, resurslarni samarali taqsimlash, interaktiv metodlardan foydalanish, pedagogik strategiyalar va kommunikatsiyani uyg'unlashtirish bir vaqtda amalga oshiriladi. Shu bilan birga, treningni doimiy tahlil qilish, ishtirokchilarning fikrini hisobga olish va jarayonni moslashtirish trening samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Trening jarayonida yuzaga keladigan muammolar va ularni bartaraf etish masalasi zamonaviy ta'lim va rivojlanish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, trening jarayonida samaradorlikni pasaytiradigan asosiy omillar turli yo'nalishlarda namoyon bo'ladi. Ishtirokchilarning motivatsiyasining pastligi, passiv ishtirok, trening maqsad va vazifalarining aniq belgilanmaganligi, resurslar yetishmasligi, metodik va tashkiliy kamchiliklar, shuningdek, kommunikatsiya va ijtimoiy muhit bilan bog'liq muammolar trening jarayonini samarali tashkil etishni qiyinlashtiradi. Maqolada aniqlangan muammolarni bartaraf etish uchun bir qator strategiyalar taklif etildi. Ularning asosiylari – ishtirokchilarning motivatsiyasini oshirish, trening maqsad va vazifalarini aniq belgilash, interaktiv va amaliy metodlardan foydalanish, resurslardan samarali foydalanish, treningni puxta rejalashtirish va vaqtni optimal taqsimlash, guruh ichida samarali kommunikatsiya va hamkorlikni ta'minlashdir. Shu bilan birga, baholash va feedback tizimini samarali tashkil etish, ishtirokchilarning faoliyatini doimiy tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va jarayonni moslashtirish trening samaradorligini oshirishning muhim vositalari hisoblanadi. Trening jarayonidagi muammolarni integratsiyalashgan yondashuv orqali bartaraf etish esa eng samarali usul sifatida namoyon bo'ladi. Bu yondashuvda motivatsiya, resurslar, metodik yondashuv, interaktiv metodlar va kommunikatsiya bir vaqtning o'zida uyg'unlashtiriladi. Shu bilan birga, trening jarayoni doimiy tahlil qilinib, ishtirokchilarning fikri va talablariga moslashtiriladi. Natijada, trening nafaqat bilim va ko'nikmalarni oshirish, balki ishtirokchilarning faol ishtirokini rag'batlantirish, ularning qiziqishini oshirish va samarali ijtimoiy muhitni yaratish imkonini beradi. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatadiki, trening jarayonida muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish tizimli va kompleks yondashuvni talab qiladi. Faqatgina treningni

3. ³ Kolb, D. A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice Hall, 1984. 76-B

rejalashtirish va metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish orqali ishtirokchilarning faol ishtiroki, bilim va ko'nikmalarning samarali o'zlashtirilishi, trening natijalarining yuqori darajada bo'lishi ta'minlanadi. Shu tariqa, trening jarayoni nafaqat ta'lim va rivojlanish vositasi, balki samarali kommunikatsiya, ijtimoiy hamkorlik va o'z-o'zini rivojlantirishning muhim vositasiga aylanadi.

Xulosa qilib aytganda, trening jarayonidagi muammolarni aniqlash va bartaraf etish trening samaradorligini oshirishning muhim omili bo'lib, interaktiv metodlar, pedagogik strategiyalar va samarali kommunikatsiya vositalari orqali ishtirokchilarning qobiliyati, motivatsiyasi va faoliyati maksimal darajada rivojlantiriladi. Bu esa trening jarayonining sifatini oshirish, maqsadlarga tezroq erishish va ishtirokchilarning professional va shaxsiy rivojlanishini ta'minlash imkonini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Brown, H. D. *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Longman, 2007.
2. Celce-Murcia, M., Dörnyei, Z., & Thurrell, S. *Communicative Competence: A Pedagogically Motivated Model*. Issues in Applied Linguistics, 1995.
3. Savignon, S. J. *Interpreting Communicative Language Teaching: Contexts and Concerns in Teacher Education*. Yale University Press, 2002.
4. Argyris, C., & Schön, D. *Organizational Learning: A Theory of Action Perspective*. Addison-Wesley, 1978.
5. Knowles, M. S. *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. Cambridge Books, 1980.
6. Kolb, D. A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice Hall, 1984.
7. Gagné, R. M. *The Conditions of Learning and Theory of Instruction*. Holt, Rinehart & Winston, 1985.
8. Brookfield, S. D. *The Skillful Teacher: On Technique, Trust, and Responsiveness in the Classroom*. Jossey-Bass, 1990.
9. Schunk, D. H. *Learning Theories: An Educational Perspective*. Pearson, 2012.